

جغرافیا و روابط انسانی، تابستان ۱۴۰۲، دوره ۶، شماره ۱، صص ۱۷۶-۱۶۰

شناسایی مؤلفه‌های رضایتمندی در گردشگران و مراجعه‌کنندگان پارک‌های تفریحی با رویکرد افزایش سلامت^۱

ملیکا هاشمی ایوری، سیده مریم مجتبوی^۲، الهه حسن خویی^۳

۱- کارشناسی ارشد معماری داخلی، مؤسسه آموزش عالی فردوس، مشهد، ایران.

۲- استادیار گروه معماری، مؤسسه آموزش عالی فردوس، مشهد، ایران.

۳- گروه معماری، مؤسسه آموزش عالی فردوس، مشهد، ایران.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۲۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۹/۱۵

چکیده

صنعتی شدن و رشد بی‌رویه جمعیت، پیامدهایی نظیر دوری از طبیعت، افزایش فشارهای روحی و جسمی و کاهش سطح سلامت را به دنبال داشته، لذا نیاز به حضور در فضاهای باز همچون پارک‌های شهری، بیش از پیش احساس می‌شود. از طرفی توجه به سلامت شهروندان و گردشگران در پارک‌های شهری، سبب افزایش سطح رضایتمندی آنان خواهد شد، بنابراین هدف اصلی این پژوهش طبقه‌بندی و شناسایی مؤلفه‌های رضایتمندی در پارک‌های شهری با رویکرد ارتقای سلامت می‌باشد. در راستای دستیابی به اهداف، سؤالات زیر مطرح می‌گردد: -مؤلفه‌ها و شاخص‌های مؤثر بر ایجاد رضایتمندی در پارک‌های سلامت محور کدامند؟ راهکارهای طراحی که سبب افزایش رضایتمندی از پارک‌های سلامت محور می‌شوند، کدامند؟ پژوهش حاضر از لحاظ ماهیت، ترکیبی و از نوع کمی-کیفی است. در گام اول، مؤلفه‌های مؤثر بر رضایتمندی و افزایش سلامت در پارک‌های شهری از طریق مطالعات کتابخانه‌ای-اسنادی جمع‌آوری و در دو جدول عنوان گردید. در گام بعد، مدل مفهومی پژوهش بر اساس شاخص‌های مشترک، استخراج و پایایی آن توسط متخصصین حوزه معماری و شهرسازی با ابزار پرسشنامه مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌ها نشان می‌دهد، مؤلفه‌های مؤثر در رضایتمندی گردشگران در پارک‌های شهری با رویکرد افزایش سطح سلامت شامل پنج مؤلفه «کالبدی» با شاخص آسایش اقلیمی، منظر و تنوع بصری واضح و مثبت، دسترسی و خوانایی، ایمنی و امکانات و تجهیزات، «عملکردی» با شاخص کاربری‌های متنوع و همه‌شمولی، خدمات بهداشتی، برقراری نظم و خوانایی، برگزاری فعالیت‌ها و جشن‌های فرهنگی، فعالیت‌های تندرستی و استفاده از فناوری‌های نوین، «اجتماعی» با شاخص تعاملات فردی و تعاملات اجتماعی، «اقتصادی» با شاخص مقرون به صرفه بودن و رعایت انصاف و «معنایی» با شاخص آرامش روحی و احساس امنیت است. در انتها، برای هر شاخص راهکار طراحی ارائه شده است.

واژگان کلیدی: رضایتمندی، گردشگری، سلامت، پارک شهری.

^۱ این مقاله مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد «ملیکا هاشمی ایوری» با عنوان «طراحی داخلی مجتمع تفریحی گردشگری سلامت محور در شهر مشهد با رویکرد نانو فناوری» است که به راهنمایی دکتر «سیده مریم مجتبوی» و مشاوره دکتر «الهه حسن خویی» در «مؤسسه آموزش عالی فردوس» به انجام رسیده است.

مقدمه

گردشگری پدیده‌ای است که می‌تواند به موفقیت اقتصادی یک شهر کمک نماید و یا حتی در پویایی اجتماعی آن نقش داشته باشد، به طوری که در سال‌های اخیر شاهد روند روبه رشد و ارتقاء صنعت گردشگری فعال در بسیاری از شهرهای دنیا هستیم (زالی و اشرفی، ۱۳۹۲). ورود به قرن بیستم و حرکت به سوی عرصه‌ی سرمایه‌داری، تحرک جمعیت و پیشرفت در فنآوری ارتباطات، به توسعه این صنعت به عنوان یکی از بزرگترین صنایع جهان (بعد از نفت و گاز) و «خودورسازی و وسایل الکترونیکی» کمک کرده است (Sirakaya & Choi Chris, 2006). از این رو شناخت راهکارهایی که سبب توسعه‌ی گردشگری و جذب گردشگران می‌گردد حائز اهمیت است که یکی از این راهکارها، شناسایی عوامل طراحی مثبت در مقاصد گردشگری است که سبب افزایش رضایت گردشگران می‌شود. بعلاوه گسترش روزافزون جمعیت کلان‌شهرها، سبب بروز مشکلاتی نظیر افزایش زندگی آپارتمان‌نشینی، آلودگی‌های محیطی حاصل از آلاینده‌ها، فشارها و استرس ناشی از مشکلات اقتصادی و ... شده که در نهایت منجر به پیامدهایی نظیر افزایش بیماری‌های روحی و جسمی گردیده است. یکی از دلایل افزایش این بیماری‌ها را می‌توان دوری از طبیعت، فضای سبز و کاهش فعالیت‌های تندرستی دانست. در نتیجه شناخت شاخص‌های سلامت در فضاهای سبز شهری چون پارک‌ها نه تنها در جهت پاسخ به نیاز سلامتی و افزایش طول عمر مفید افراد جامعه مؤثر می‌باشد، بلکه در میزان رضایتمندی شهروندان و حتی گردشگران نیز تأثیرگذار خواهد بود. بنابراین طراحی پارک‌های درون شهری بر اساس معیارهای رضایتمندی گردشگران و مراجعه‌کنندگان از معماری سلامت‌محور، ارزشمند است که این امر اهمیت شناخت این معیارها را دوچندان می‌کند. بدین منظور این مقاله با هدف شناسایی مؤلفه‌ها و شاخص‌های مؤثر در ایجاد حس رضایتمندی و سلامت محیط می‌پردازد و تفاوت این پژوهش با پژوهش‌های گذشته، کنکاش در استخراج مؤلفه‌های مؤثر بر شکل‌گیری حس رضایتمندی از مکان به طور خاص در پارک‌های تفریحی با رویکرد سلامتی می‌باشد.

پیشینه تحقیق

در مباحث گردشگری همواره رضایتمندی گردشگران از رکن‌های پایدار این صنعت شناخته می‌شود و همچنین در خصوص مراجعه‌کنندگان به پارک‌ها، ایجاد رضایت در آنان حائز اهمیت می‌باشد و پژوهش‌هایی در رابطه با این موضوع‌ها نگاشته شده است. در ادامه خلاصه‌ای از مهم‌ترین پژوهش‌های داخلی و خارجی صورت گرفته، شرح داده می‌شود.

ناوارو رایز^۱ و مک کرچر^۱ (۲۰۲۰) در پژوهش «به کارگیری قابلیت‌های جذب مراجعه‌کننده مطابق آخرین پیشرفت‌های علمی»، نقش فناوری جهت گرایش به فضاها را در سه بعد «ارائه خدمات ویژه جهت خوانایی فضا»،

«یادگیری تجربی با استفاده از شیوه‌های نوین در ارائه» و «برقراری تعاملات اجتماعی و امکان مشارکت در فعالیت‌ها متناسب با فضا»، بررسی کرده و یک مدل مفهومی را ارائه نموده است.

در مقاله‌ی «پارک‌های شهری: ارزیابی رضایت از خدمات زیرساخت‌های شهری»، توسط هوانگⁱⁱ (۲۰۱۹)، به کمک تحلیل رگرسیون، میزان تأثیر مؤلفه‌های «محیط بهداشتی و تمیز»، «زیبایی پارک»، «موقعیت مکانی مناسب»، «امکانات تفریحی»، «امکانات چشم‌اندازها»، «تجهیزات زیبایی اندام»، «امکانات بهداشتی» و «امکانات عمومی» را در سه شاخصه «قابلیت‌های گذراندن اوقات فراغت و تفریح»، «عملکرد محیط‌های تفریحی»، «عملکرد تعامل والدین و فرزندان» بر رضایتمندی و جذب مراجعه‌کنندگان بررسی کرده است.

ژول^v، لیو^{vi} و تانگ^{vi} (۲۰۱۸) در مقاله «اثر رضایت گردشگر بر اقتصاد کلان شهری در چین»، بیان می‌کنند که نقش سطوح مختلف رضایت گردشگر در اقتصاد کلان شهرها، بیشترین تأثیر را از بعد مکانی می‌گیرد.

اوزن تورن^{vii}، پولاتین^{viii}، بیاضلی^{ix} و سزن اوزن^x (۲۰۱۵) در پژوهش «بررسی نیاز کاربران در اجرای طرح پارک‌های شهری با رویکرد طراحی مشارکتی»، با توجه به رویکرد مقاله یعنی مشارک دادن نظر کاربران پارک‌ها و در نظر گرفتن نیاز آن‌ها در روند طراحی، تغییر معیارهایی چون: «تنوع فعالیت‌ها و کاربری‌ها» برای جوانان و کودکان، «آرامش و راحتی» به خصوص برای معلولین، «تنوع بصری»، «امنیت» برای زنان و در نهایت «نگهداری و رسیدگی به پارک» موجب افزایش رضایت و مراجعه به پارک‌ها می‌شود.

در مقاله «رضایت کاربران در پارک‌های ملی» نوشته‌ی سیوالیو^{xi} و برکیز^{xii} (۲۰۱۲)، در مدل مفهومی ارائه شده به کمک تحلیل رگرسیونی نشان می‌دهد که «رضایت از کیفیت فیزیکی»، «رضایت از کیفیت خدمات در بخش‌های تاریخی»، «رضایت از خرید»، «رضایت از بخش‌های عملکردی» و «امنیت»، موجب رضایت کلی کاربران و همچنین افزایش مراجعه آنان به پارک‌های ملی می‌شود.

سونگ^{xiii} (۲۰۱۰) در مقاله‌ای با عنوان «رضایتمندی گردشگران در هنگ کنگ» بیان کرد که عواملی همانند سن، جنس، فرهنگ و همچنین کیفیت خدمات و تسهیلات ارائه شده در مقصد، بر رضایتمندی گردشگران تأثیر فراوانی دارد که باعث می‌شود گردشگران بتوانند تجربه سفر مجدد را داشته باشند.

مریم میرلو (۱۳۸۹) نیز در پژوهشی با عنوان «شناسایی و تحلیل عوامل کالبدی-کارکردی موثر بر افزایش حضور زنان در فضاهای فراغتی (مجموعه گاوزنگ زنجان)» با تقسیم‌بندی عوامل رضایتمندی در چهار گروه: دسترسی و به هم پیوستگی، آسایش و منظر، فعالیت و نحوه استفاده و اجتماع پذیری، با جمع‌آوری پرسشنامه نشان داده که میان مطلوبیت و حضور بانوان در فضاهای فراغتی هم‌بستگی معنایی وجود دارد.

در پژوهش «طراحی مجموعه تفریحی-اقامتی با رویکرد توسعه صنعت گردشگری در شهر زرنند کرمان»، نوشته نیکویی (۱۳۹۶) نیز وجود چهار عامل: ۱. آسایش، ۲. آرامش، ۳. امنیت و ۴. خوانایی در پارک‌ها و فضاهای تفریحی را به عنوان عوامل توسعه گردشگری مناطق شهری می‌خواند.

کرامت‌الله زیاری و دیگران (۱۳۹۵) در مقاله خود تحت عنوان «عوامل مؤثر در احساس آرامش در فضاهای سبز و تفریحی در شهر کاشان»، درجه اهمیت گویه‌های متغیر احساس آرامش در فضای سبز را پس از جمع‌آوری پرسشنامه در چهار دسته: مکان‌های راحت برای لذت بردن، تجربه‌های متنوع، امنیت و حس مکان، طبقه‌بندی نموده است. مینائی، حسینی، فریدنیا (۱۳۹۳) نیز در مقاله خود با عنوان «بررسی رضایتمندی گردشگران از پارک‌های شهری (نمونه مورد مطالعه: پارک ملت شهر مشهد)»، با جمع‌آوری پرسشنامه، عوامل رضایتمندی از پارک ملت مشهد را بر اساس چهار مولفه‌ی: ایمنی (ایمنی کودکان، ایمنی فیزیکی و ایمنی دسترسی)، بهداشت، روشنایی و امنیت، بررسی کرده است.

همچنین در باب پارک‌های سلامت‌محور، پژوهش‌هایی انجام شده که به شرح زیر می‌باشند:

در پژوهش «مروری بر آموخته‌های فضاهای سبز شهری جهت بررسی تأثیرات بازطراحی در نمونه‌های موردی» که توسط ربمان^{xiv}، کلیری^{xv} و براباچ^{xvi} (۲۰۱۷) صورت گرفته، نشان می‌دهد که فضاهای سبز در تأمین نیازهای سلامتی، عوامل زیست‌محیطی و برقراری عدالت اجتماعی از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند و با بررسی تغییرات اعمال شده در پارک‌های اروپا و جمع‌آوری پرسشنامه، دریافته‌اند که تأثیر مداخله طراحان و مسئولین برنامه‌ریزی شهری می‌تواند به بهبود عواملی نظیر «تغییر رفتار و سبک زندگی در جهت مثبت»، «شرایط محیط فیزیکی»، «وضعیت سلامتی و بهزیستی» و «انسجام اجتماعی» کمک نماید.

مالر^{xvii}، تونس^{xviii}، لگر^{xix} و ویلسون^{xx} (۲۰۰۹)، در مقاله‌ی «پارک‌های سالم و مردم سالم: مزایای سلامتی حاصل از ارتباط با طبیعت درون پارک‌ها»، ابتدا با بیان ابعاد سلامتی در چهار دسته‌ی «کالبدی»، «ذهنی»، «روحي»، «اجتماعی» و «محیطی» به نقش هریک در فضای پارک‌ها پرداخته‌اند. آن‌ها مزایای حاصل از حضور در پارک‌ها را تحت تأثیر تعامل با چهار شاخه «نگاه کردن به جریان‌ات طبیعی»، «بودن در طبیعت و فضای سبز»، «مشاهده گیاهان و درختان» و «مشاهده حیات وحش پارک‌ها (حیوانات و پرندگان)» بیان کرده‌اند.

نبی‌زاده، جهانگیر و ابراهیم‌زاده (۱۳۹۶)، در پژوهش خود با عنوان «بررسی میزان انطباق‌پذیری پارک‌های شهر تهران با رویکرد شفابخشی باغ‌ها»، شش شاخصه را برای اصول شفابخشی در باغ‌ها عنوان نمودند که عبارت‌اند از: ۱. تنوع در فضا، آشنایی و زیبایی (خوانایی)، ۲. تنوع گونه‌های بومی و اصول کاشت گیاهی، ۳. رغبت به تمرین و فعالیت‌های جمعی و اجتماعی (مانند ورزش)، ۴. ایجاد امنیت، آسایش و اشتیاق، ۵. وجود آب، کاهش صدای نامطلوب محیطی و ایجاد تفکر و ۶. انطباق‌پذیری مکان با محیط (تعامل طبیعت با کاربران) و معتقد هستند این شاخصه‌ها باید به منظور افزایش سلامتی در طراحی پارک‌های کنونی رعایت شوند.

در مقاله «باغ ایرانی - باغ شفا بخش (شفابخشی طبیعت در نگاه اسلامی و محیط‌های درمانی)» نوشته‌ی مردمی، میرهاشمی و حسن‌پور (۱۳۹۳)، نقش طبیعت در شفای انسان و دلیل آن، با استفاده از منابع اسلامی، امکان‌بکارگیری

الگوی باغ ایرانی، به عنوان یک باغ شفابخش ارزیابی شده و به بررسی دو بعد کلی رضایت و سلامت پرداخته است؛ این پژوهش موارد زیر را به عنوان عواملی برای شفابخشی محیط نام برده است:

۱. مهیا نمودن امکان دسترسی به طبیعت و تعامل با آن، ۲. ایجاد فرصت انتخاب کردن، خلوت گزیدن و تجربه کنترل بر امور، ۳. ایجاد محیطی برای دور هم جمع شدن و تعامل اجتماعی، ۴. ایجاد فضایی برای تحرک فیزیکی (پیاده روی)، ۵. آشنایی، ۶. سکوت و دور بودن از سر و صدای مکانیکی و ماشینی، ۷. آرامش و امنیت ۸. خوانایی و ۹. خلق ویژگی‌های مثبت و واضح.

با توجه به مطالبی که تا کنون عنوان شد عوامل موثر متعددی جهت افزایش رضایت گردشگران و کاربران از پارک‌ها وجود دارد اما در هیچ کدام از پژوهش‌های صورت گرفته به طور خاص به تفکیک و بیان مولفه‌های رضایتمندی در پارک‌های سلامت محور پرداخته نشده است، از این رو پژوهش پیش رو حائز اهمیت می‌باشد. از طرفی گسترش بیماری‌های روحی و جسمی در قرن حاضر که یکی از راه‌های مقابله با آن‌ها برقراری امکان حضور در فضاهای سبز شهری است که فرد در آن احساس رضایت و آرامش داشته باشد و بتواند برای زمانی هرچند کوتاه از دغدغه‌های زندگی روزمره فاصله بگیرد. بنابراین ضروری است تا با شناخت معیارهایی که علاوه بر افزایش رضایتمندی، به سلامت افراد در هنگام مراجعه به پارک‌های شهری کمک نمود، به خصوص در شرایط خاص نظیر شیوع بیماری‌های همه گیر نظیر کوید ۱۹، پیامدهای این بیماری‌ها کاهش می‌یابد.

سؤالات تحقیق

بر اساس آنچه تا کنون بررسی شد و اهداف پژوهش حاضر، سوال اصلی به این صورت می‌باشد:

- مؤلفه‌ها و شاخص‌های مؤثر بر ایجاد رضایتمندی در پارک‌های سلامت محور کدامند؟

و سؤالات فرعی به صورت زیر مطرح می‌گردند:

- چه شاخص‌هایی در افزایش رضایت گردشگران از پارک‌ها تأثیرگذار هستند؟
- کدام مؤلفه‌های طراحی، سبب افزایش سطح سلامت فضای پارک‌های شهری می‌شود؟
- راهکارهای طراحی که سبب افزایش رضایتمندی از پارک‌های سلامت محور می‌شوند، کدامند؟

روش تحقیق

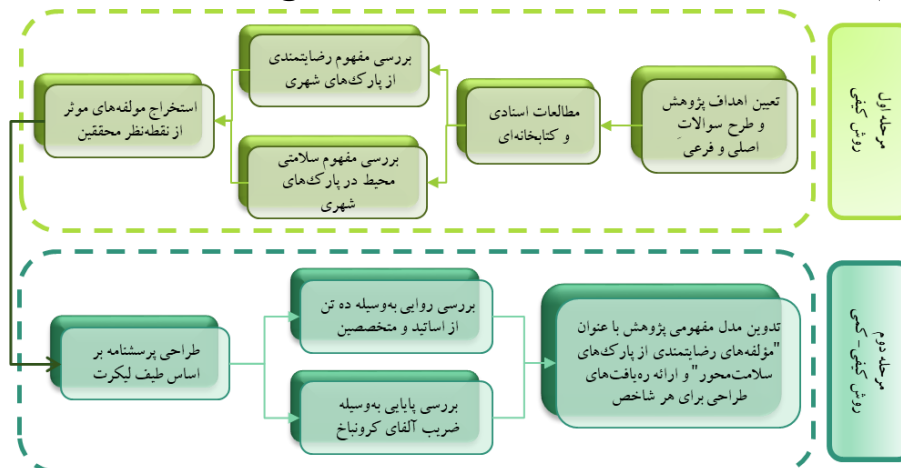
روش تحقیق پژوهش حاضر دارای دو بخش کیفی و کمی - کمی می‌باشد و برای جمع‌آوری اطلاعات از مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای استفاده شده است. در بخش کیفی، ابتدا با بررسی مفاهیم رضایتمندی و سلامت محیط در پارک‌های شهری و به کمک پیشینه‌ی پژوهش و همچنین بررسی نقطه نظر محققین، مؤلفه‌های مؤثر بر افزایش رضایتمندی و همچنین سلامتی در پارک‌ها در دو جدول ۲ و ۳ ارائه گردید. سپس در بخش کیفی - کمی به کمک

شاخص‌های بدست‌آمده از این دو جدول، مؤلفه‌های مشترک و تأثیرگذار بر رضایتمندی از پارک‌های سلامت محور تفکیک شده و جهت تعیین روایی محتوا، ابتدا به کمک روش دلفی، پرسشنامه‌ای تهیه و به تأیید ۱۰ تن از متخصصان و اساتید فن رسید و پایایی ثبات درونی با محاسبه ضریب آلفای کرونباخ در حد ۰.۹۲۵ مورد پذیرش قرار گرفت. در جدول شماره ۱، ضرایب آلفای کرونباخ برای پنج شاخصه اصلی بیان شده‌است. با توجه به آن‌که تمام این ضرایب از ۰.۷ بالاتر می‌باشند، می‌توان آن‌ها را به عنوان مؤلفه‌های مؤثر بر رضایتمندی از پارک‌های سلامت محور پذیرفت. پرسشنامه‌ها در مرداد ماه سال ۱۴۰۱ توزیع و تکمیل گردید.

جدول شماره ۱. ضریب همبستگی آلفای کرونباخ (مأخذ: نگارندگان)

شاخص	ضریب آلفای کرونباخ	تعداد سوالات
کلی	۰.۹۴۴	۵۱
کابردی	۰.۸۶۱	۵
عملکردی	۰.۸۰۸	۶
اجتماعی	۰.۷۰۹	۲
معنا	۰.۷۱۶	۲
اقتصادی	۰.۷۴۲	۲

در نهایت نیز شاخص‌های تأیید شده در قالب نمودار مدل مفهومی ارائه و برخی راهکارهای طراحی در آن عنوان گردید. روند انجام پژوهش حاضر در نمودار شماره ۱، به طور خلاصه شرح داده شده‌است.

نمودار شماره ۱. مراحل روند انجام پژوهش (مأخذ: نگارندگان)

مبانی نظری

پارک‌ها

شهر سیستم زنده و پویایی است که فضاهای سبز و پارک‌ها جزئی از آن هستند و به دلیل نقش مؤثر آنها در کاهش تراکم شهری، ایجاد مسیرهای هدایتی، تکمیل و بهبود کارکرد تأسیسات آموزشی، فرهنگی، مسکونی و ذخیره زمین برای گسترش آینده شهر و همچنین رونق صنعت گردشگری با ارزش هستند (رزاقیان، رهنما، توانگر و آقاجانی، ۱۳۹۱). امروزه آلودگی‌های صنعتی اثرات مخرب زیادی بر محیط زیست شهری و زندگی ساکنان آن وارد کرده است. به منظور تعدیل اثرات مخرب این آسیب‌های زیست‌محیطی مؤثرترین و در عین حال ساده‌ترین راه، توسعه فضای سبز و پارک‌های تفریحی است (محمدی، پورقیومی و زارعی، ۱۳۹۱: ۱۷۷). فضای سبز یکی از اجزاء لاینفک شهر بوده و همچون ریه‌های تنفسی در شهرها به شمار می‌رود و به همین دلیل نبود آن به معنی نبود سلامت و تندرستی در شهرها است (زیاری، اشنویی و روستا، ۱۳۹۵: ۱۳۹). با توجه به میزان اهمیت پارک‌ها در افزایش رضایتمندی و سلامتی افراد، در ادامه به بررسی مؤلفه‌های تأثیرگذار بر این دو رکن رضایت و سلامت در پارک‌ها می‌پردازیم.

رضایتمندی

در واقع رضایتمندی را حالتی هیجانی تعریف می‌کنند که با رسیدن به یک هدف، پدیدار می‌شود (Brono, 1995: 313). یعنی رضایت هنگامی به دست می‌آید که نگرش، واکنش یا پاسخ افراد نسبت به یک موضوع مثبت باشد (فیروزآبادی و ایمانی جاجرمی، ۱۳۹۱، ۶۳)، که در نهایت نتیجه چنین نگرشی سبب افزایش سلامت فیزیکی، سلامت اجتماعی، ارگانیکی و بهداشت روانی می‌شود (دودوزانی، اعتصام و تقی‌زاده، ۱۳۹۴).

رضایتمندی گردشگران

تعریف رضایتمندی گردشگری از نگاه سازمان جهانی گردشگری (WTO) عبارت است از: «یک مفهوم ذهنی، روانی و روانشناسانه که شامل احساس مثبت و لذت‌های ناشی از به دست آوردن آن چیز می‌شود که فرد امیدوار است از یک مقصد به دست آورد و یا به نوع دیگر، گردشگر انتظار برآورده شدن آن را دارد و آن را به دست خواهد آورد» (Chi, 2005).

بررسی و شناخت مولفه‌های رضایتمندی در پارک‌ها

با توجه به این امر که اگر فضایی، به خصوص فضای پارک‌های تفریحی که با روحیه‌ی افراد سر و کار دارند در طراحی خود، مولفه‌هایی که منجر به شادی و رضایت می‌شود را در نظر بگیرند می‌توانند سبب افزایش نشاط و در

نتیجه سبب افزایش طول عمر، سلامتی و پی‌شگیری از بیماری‌ها شوند؛ از این رو شناخت این مولفه‌ها که باعث افزایش رضایتمندی افراد و سلامت آن‌ها می‌شود، حائز اهمیت است. با توجه به اطلاعات حاصل از پی‌شینه‌ی پژوهش، به بیان مولفه‌هایی که منجر به رضایتمندی از فضای پارک‌ها می‌شوند، در جدول ۲ پرداخته شده که در قالب شش مولفه در این جدول، ارائه گردیده است.

جدول ۲. تقسیم‌بندی مولفه‌های موثر در افزایش رضایتمندی از پارک‌های شهری (مأخذ: نگارندگان)

نام مولفه	معیار	زیرمعیار	منبع
۱. آسایش و آرامش	فراهم بودن شرایط آسایش اقلیمی	بهره‌گیری مناسب از تابش آفتاب و ورزش باد مهار مشکلات ناشی از بارش و تغییرات دما	(Southworth, 1989), (Lynch, 1981), (Lang, 2005), (Ozen Turan et al., 2015)
	کم بودن سر و صدا	کنترل سر و صدای فعالیت‌ها و صدای خودروها	
	کنترل ازدحام	کاستن از ازدحام خودروهای در حال حرکت و توقف و عدم تجمع افراد	
۲. امنیت و ایمنی	دید کامل به عرصه‌های مختلف	افزایش حضور در عرصه‌های عمومی و قابل رویت بودن محیط‌های عمومی	(Southworth, 1989), (Ozen Turan et al., 2015)
	کنترل رفتارهای محل امنیت	از بین بردن بستر رفتارهای مجرمانه با حذف گوشه‌های پنهان، کم تردد و کم نور و محدوده‌های ساخته نشده و متروک	
	احساس امنیت در شب	وجود فعالیت‌هایی در شب و تامین نور لازم	
۳. دسترسی و خوانایی	عدم وجود عوامل مخل در جریان رفتارهای انسانی	ایمنی متقابل پیاده و سواره و ورزش‌های چرخ‌دار، ایمنی در برابر عوارض طبیعی و تنظیم شیب با توجه به توان انسان، کفسازی مناسب برای حرکت معلولین و نشیمنگاه‌های ایمن با پشتی و دستگیره	(Jacobs, 1961), (Bently, 1972), (Appleyard, 1976), (Lynch, 1981), (Huang, 2019), (Navarro-Ruiz et al., 2020)
	امکان تفکیک فعالیت‌ها در مسیر	مشخص نمودن فضاهای مکث و حرکت و مسیر عبور ورزش‌های چرخ‌دار	
	عدم وجود عوامل مخل در جریان رفتارهای انسانی	عدم وجود پستی‌ها و بلندی‌های تعریف نشده در کف به منظور امکان پیوستگی حرکت پیاده و ورزش‌های چرخ‌دار و فاصله میان حرکت و فعالیت عابرین از محدوده تأثیرات مخرب خودروها	
۴. منظر و تنوع بصری	امکان راهیابی	امکان تشخیص جهت و موقعیت سنجی	میرلو (۱۳۸۹) نیکویی (۱۳۹۶)
	وجود نظم آشکار و پنهان	برخورداری از سلسله مراتب قابل درک، وجود فاصله میان عرصه‌های عمومی و خصوصی و تناسب میان فضا و فعالیت صورت گرفته در آن	
	حضور طبیعت در فضا	امکان تعامل با طبیعت و برقراری ارتباط با آن برای تازگی بخشیدن به درک مردم از تغییر رنگ، نور، شیب زمین، رایحه، صدا و یافت	
۵. تعاملات	امکان تعامل فردی و اجتماعی	به کارگیری فرم‌ها، بافت‌ها و رنگ‌ها برای ایجاد تنوع در فضا همچون: وجود پوشش گیاهی متنوع، استفاده از آثار هنری و مجسمه‌ها برای افزایش زیبایی و کمک به تشخیص جهت، وجود فواره‌ها برای افزایش توجه بصری و شنیداری و کاهش صداهای ترافیکی	میرلو (۱۳۸۹)
	تقویت احساس تعلق	وجود نشیمنگاه‌های پشت باز و عریض، چیدمان با زاویه قائمه، صندلی و میزهای متحرک برای امکان تعامل اجتماعی و همچنین وجود کنج‌های دنج و خلوت برای امکان تفکر، مطالعه و استراحت به منظور تعامل فردی	
	تقویت احساس تعلق	وجود همبستگی میان استفاده‌کنندگان و حفظ و تقویت عوامل خاطره‌انگیز	

<p>(Southworth, 1989), (Song, 2010), (Tonge, et al., 2011), (Sivalhoğlu & Berköz, 2012), (Jensen et al., 2017), (Huang, 2019), (Navarro-Ruiz et al., 2020)</p>	<p>نورپردازی مناسب و مشخص نمودن فضاهای مکث و حرکت و وجود نشیمنگاه‌های مناسب به تعداد کافی و در فواصل مناسب</p> <p>وجود تابلوهایی برای هدایت مخاطبین و بازدید کنندگان به سمت خدمات و امکان استفاده از خدمات اضطراری و دسترسی آسان به سرویس‌های بهداشتی و سرویس معلولین و وجود خدمات تعویض پوشک در سرویس‌های نزدیک زمین بازی کودکان، در دسترس بودن مغازه‌هایی کوچک و امکانات آب آشامیدنی، وجود سطوح‌های زیاده به تعداد کافی، وجود فضاهای مناسب استراحت و امکان دسترسی آسان به پارکینگ</p> <p>زمان‌بندی مناسب برای جمع‌آوری زیاده‌ها، تمیز نمودن مرتب فضا و سرویس‌ها، وجود یک سرایدار یا نگهبان، امکان ارائه نمایشگاه‌های موقت یا تئاتر به منظور افزایش نشاط و امنیت فضا و جذب افراد و همچنین استفاده از فناوری‌های به روز برای افزایش کارایی فضا همچون سیستم عامل‌های ارائه شفاهی جهت یادگیری آسان‌تر</p>	<p>امکانات لازم جهت توقف و حرکت</p> <p>سهولت دسترسی به امکانات شخصی و جمعی</p> <p>پیش‌بینی سیستم کارا برای ارائه خدمات</p>	<p>۶. خدمات</p>
--	---	--	-----------------

پارک‌های سلامت محور و عوامل مؤثر بر آن

« سازمان بهداشت جهانی»، سلامت را به صورت بهزیستی کامل جسمانی و روانی و اجتماعی و نه فقط فقدان بیماری و ناتوانی، تعریف می‌کند (کریمی و پورنا صری، ۱۳۹۲). بنابراین سلامتی را در ندا شتن بیماری و حوزه سلامت فردی نمی‌توان خلاصه کرد، بلکه آن را به عنوان یک هدف اصلی در حوزه‌های مختلف برنامه‌ریزی مرتبط با توسعه، باید مورد تاکید قرار داد. طراحی خوب نه تنها باعث تولید کارایی فضای داخلی و خارجی، بلکه موجب تقویت و بهبود فرآیند سلامت می‌شود که این امر باعث ایجاد شاخه‌ای جدید در معماری به عنوان طراحی و سلامت شده است (نبی‌زاده، جهانگیر و ابراهیم‌زاده، ۱۳۹۶).

پارک‌ها، به عنوان جهان کوچکی از منظر طبیعی، یک توانایی ذاتی برای گرد آوردن مردم در کنار هم و تشویق آنان به سبک زندگی سالم و فعال دارند. پارک‌ها، می‌توانند ابعاد نیازهای جسمانی، روانی، اجتماعی و تندرستی، برای سلامت عمومی مردم را فراهم آورند (Townsend, Henderson, Warner & Weiss, 2015). پارک‌های سلامت محور نیز، به عنوان مکان‌هایی برای ارتباط با طبیعت در درون یک چارچوب شهری، بخشی از نیاز اولیه جهانی انسان‌ها را به طبیعت، برآورده می‌کنند (اصل فلاح، ۱۳۹۵). این پارک‌ها به طور خاص برای افزایش سلامت روانی و جسمانی و به عنوان مکان‌هایی برای مراقبه و تفکر، آرامش و گفتگو با دوستان و یا فقط برای استراحت و رهایی از تمامی دغدغه‌های روزمره طراحی شده‌اند. با استفاده از ترکیب دقیق گیاهان و مصالح، این پارک‌ها، محیط‌هایی آرام و تسکین‌بخش می‌سازد (Naderi, 2005).

به طور کلی مزایای این پارک‌ها عبارت‌اند از:

۴- ۱. کاهش انزوای اجتماعی و تقویت انسجام در جامعه و برقراری تعاملات، ۲. افزایش انگیزه برای انجام فعالیت‌های تندرستی و افزایش سلامت جسمی، ۳. کاهش مشکلات روحی و روانی نظیر: کاهش استرس، بهبود خلق و خو، افزایش اعتماد به نفس و کمک به الگوی خواب راحت و ۴. پیشگیری از بیماری‌هایی نظیر آیزایمر در بزرگسالان و مشکلات حرکتی در کودکان (Europark Federation, 2018).

از این رو شناسایی عواملی که منجر به ایجاد پارک‌هایی با رویکرد سلامتی می‌شود، حائز اهمیت است بنابراین با توجه به اطلاعات گردآوری شده بر پایه مطالعات صورت گرفته، تلاش شده تا در جدول ۳ مؤلفه‌های مؤثر در افزایش سلامت فضا عنوان گردد.

جدول ۳. تقسیم‌بندی مؤلفه‌های مؤثر در افزایش سلامت فضا در پارک‌های سلامت محور (مأخذ: نگارندگان)

نام مؤلفه	معیار	نحوه تاثیر بر سلامت	منابع
۱. امنیت و آرامش	سکوت و دور بودن از سر و صدای مکانیکی و ماشینی	ایجاد حس آرامش در استفاده‌کنندگان از فضا و امکان شنیدن صدای آواز پرندگان، صدای باد یا فواره آب	(Raynolds, Smith & Hale, 2007), (Maller, et al, 2009)
	امکان استفاده از آفتاب و سایه	وجود نشیمنگاه‌ها و وسایل بازی و ورزشی برای استفاده هم در آفتاب و سایه و وجود فضایی مناسب برای دراز کشیدن و آفتاب گرفتن	(بحرینی و خسروی، ۱۳۸۹)، (حکیمیان، ۱۳۹۴)، (رضوی و عظیمی، ۱۳۹۳)
	امکان استفاده در هنگام بارش باران و وزش باد	وجود نشیمنگاه‌های دارای سایبان یا صرفاً سایبان‌ها یا گیاهانی برای مهار مشکلات ناشی از بارش و وزش و امکان لذت بردن از بارش باران و تماشای آن، قرار گیری فضاها در جهت باد مطلوب برای استفاده هرچه بیشتر و لذت از این مکان‌ها، عدم استفاده از سطوح لغزنده برای امکان پیاده‌روی در زیر باران	(رخشانی‌نسب و رشیدیان، ۱۳۹۶)
	وجود امنیت و ایمنی	وجود آرامش به هنگام قدم زدن بدون وجود لغزندگی یا پستی و بلندی بسیار یا موانع عبور، تفکیک ورزش‌های چرخدار از مسیر پیاده‌روی، وجود فضاهایی امن و آرام برای نشستن (با وجود تکیه‌گاه و جای دست)، مطالعه کردن یا چرت زدن، احساس امنیت در شب با نورپردازی مناسب فضاهای مکث و حرکت	
۲. خوانایی	امکان راهیابی	داشتن آرامش از امکان راهیابی و عدم گم کردن مسیر و امکان دستیابی مجدد به فضاهای خاطره‌انگیز	(Raynolds, Smith & Hale, 2007)
	برخورداری از وضوح کالبدی	قانون‌مندی در فرم و استقرار فضاها و برخورداری از سلسله مراتب قابل درک	(نبی‌زاده، جهانگیر و ابراهیم‌زاده، ۱۳۹۶)
۳. تنوع صری مثبت و واضح	خلق ویژگی‌های مثبت	استفاده از عناصر هنری در اشکال ساده به دور از پیچیدگی و شلوغ، وجود فواره آب برای ایجاد احساس مثبت و نظم در کاشت گیاهان متنوع، ایجاد فضاها با کاربری‌های متنوع و خاطره‌انگیز که در مکان واضح قرار گرفتند	(Rebman, Cleary & Braubach, 2017)
	محیطی برای دور هم جمع شدن و تعامل اجتماعی	ایجاد فضایی برای ملاقات افراد (به خصوص افراد مسن) با یکدیگر، وجود نشیمنگاه‌ها یا فضایی برای ملاقات در نزدیک ورودی، وجود نیمکت‌هایی جهت گفتگو و ارتباط بهتر، در چیدمان و ترکیب‌های متفاوت	(مردمی، میرهاشمی و حسن‌پور، ۱۳۹۳)
۴. تعاملات فردی و اجتماعی	امکان تعاملات فردی	وجود فضاهایی دنج و خلوت برای ایجاد فرصت انتخاب‌کردن، خلوت‌گزیدن و تجربه کنترل بر امور	(Rebman, Cleary & Braubach, 2017)
			(مردمی، میرهاشمی و حسن‌پور، ۱۳۹۳)

<p>۵. دسترسی به طبیعت</p> <p>(Maller, Townsend, M, St Leger & Henderson- Wilson, 2009)</p> <p>(مردمی، میرهاشمی و حسن پور، ۱۳۹۳)</p>	<p>وجود گل و گیاهان مختلف متناسب با فصل‌های متفاوت برای یادآوری جریان داشتن زندگی، دسترسی فضای سبز به چشم‌انداز آسمان با امکان درازکشیدن و نشستن بر روی چمن، وجود نیمکت‌هایی برای لذت بردن از پدیده‌های طبیعی، وجود استخرهای برای دیدن تصویر آسمان و درختان</p> <hr/> <p>کاشت گیاهان دارویی و درمانی معطر و گل‌های متناسب و رنگین با توجه به گونه‌های متنوع و بومی در فواصل مناسب و منظم و بدور از هجو و شلوغی در چیدمان</p>	<p>تحریک حواس انسان با حضور در طبیعت</p> <hr/> <p>اصول کاشت گیاهی بر اساس یافته‌های باغ‌های شفابخش</p>	
<p>۶. امکان تحرک فیزیکی</p> <p>(Rebman, Cleary & Braubach, 2017)</p> <p>(نبی‌زاده، جهانگیر و ابراهیم‌زاده، ۱۳۹۶)</p>	<p>وجود فضاهای مکث جذاب و ایمن برای ایستادن و ورزش کردن، وجود راه‌ها با کیفیت‌های مناسب (بدون پستی و بلندی تعریف نشده) دارای عناصر طبیعی برای پیاده‌روی آرام (در مسیر کوتاه یا بلند) و دریافت اکسیژن کافی</p>	<p>ایجاد فضایی برای تحرک فیزیکی</p>	
<p>۷. پاکیزگی محیط</p> <p>(Picora et al, 2002), (Hoehner, Brenna, Brownson, Handy & Killingsworth, 2003)</p>	<p>تمیز نگه‌داشتن فضاها (همچون سرویس‌ها، مسیرهای حرکتی، سطوح و نشیمنگاه‌ها و تخلیه‌ی به موقع سطل‌های زباله) و طبیعت پارک (جمع‌آوری برگ‌ها و زباله‌ها از فضای سبز، هرس گیاهان و جمع‌آوری زایعات حاصل از هرس‌ها و تعویض به موقع آب استخرها برای جلوگیری از گندیدگی و انتشار بوی نامطبوع)</p> <hr/> <p>استفاده از فناوری‌های به روز برای تمیز و ضدعفونی کردن سطوح و هوا، استفاده از مواد آنتی باکتریال در فضاهای شلوغ همچون زمین‌های بازی و محل تجمع خانواده‌ها، استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر به صورت‌های متفاوت، استفاده از آب باران و صرفه‌جویی در آب، بازیافت زباله و تولید کمپوست همراه با آموزش</p>	<p>تمیز کردن به موقع فضاها</p> <hr/> <p>استفاده از تکنولوژی</p>	

یافته‌ها

این پژوهش درصدد یافتن مؤلفه‌های مؤثر بر رضایتمندی و ویژگی‌های مهم معماری پارک‌ها در سلامتی افراد است تا در پی آن، ارتقای کیفیت پارک‌ها با هدف افزایش سلامتی و رضایت افراد را سبب شود. پارک‌های شهری، محلی برای گردشگران و ساکنان شهرها هستند تا با حضور در طبیعت آن‌ها، اوقات فراغت خود را بگذرانند. با توجه به شرایط کنونی که سلامتی افراد بسیار حائز اهمیت است، وجود پارک‌ها به عنوان طبیعی در دل شهرها که در آنها به معیارهایی که علاوه بر ایجاد رضایت، سبب افزایش سلامتی روحی و جسمی در افراد می‌شوند توجه شده، ضروری است.

در این راستا پژوهش حاضر با مقایسه و بررسی مؤلفه‌های بدست آمده از دو جدول ۲ و ۳، نمودار ۲ را تهیه و پس از تأیید روایی محتوا توسط متخصصین و پذیرش پایایی به کمک آزمون کرونباخ، معیارهای اصلی سازنده‌ی رضایتمندی از پارک‌های سلامت‌محور در پنج بعد «کالبدی» با شاخص آسایش اقلیمی، منظر و تنوع بصری واضح و مثبت، دسترسی و خوانایی، ایمنی و امکانات و تجهیزات، «عملکردی» با شاخص کاربری‌های متنوع و همه‌شمولی، خدمات بهداشتی، برقراری نظم و خوانایی، برگزاری فعالیت‌ها و جشن‌های فرهنگی، فعالیت‌های تندرستی و استفاده از فناوری‌های نوین، «اجتماعی» با شاخص تعاملات فردی و تعاملات اجتماعی، «اقتصادی» با شاخص مقرون به

صرفه بودن و رعایت انصاف و «معنایی» با شاخص آرامش روحی و احساس امنیت در این نمودار طبقه‌بندی گردیدند و راهکارهای طراحی جهت افزایش بهره‌وری برای هر شاخصه عنوان شده‌است.

نمودار ۲. مؤلفه‌های مؤثر در افزایش رضایتمندی و سلامتی گردشگران از پارک‌های تفریحی (مأخذ: نگارندگان)

نتیجه گیری

رضایتمندی از مکان، اشاره به یک نگرش و مفهوم ذهنی مثبت از یک مکان خاص دارد که فرد انتظار دارد با حضور در آن فضا، این حس را به دست آورد. با ایجاد حس رضایتمندی در افراد، روحیه‌ی آنان بالا رفته و به لحاظ روانی، تأثیرات مثبتی را دریافت می‌کنند که در نهایت منجر به افزایش سلامتی روحی و جسمی در این افراد می‌شود. این احساس عاملی است که موجب تبدیل یک فضا به مکانی با خصوصیات حسی و رفتاری ویژه برای تمام افراد می‌گردد؛ از این رو این مقاله به بررسی اهمیت رضایتمندی در مراجعه‌کنندگان و همچنین گردشگران پارک‌های شهری با رویکرد افزایش سلامتی می‌پردازد.

در نتیجه پنج مؤلفه‌ی «کالبدی»، «عملکردی»، «اجتماعی»، «اقتصادی» و «معنایی» و ۱۵ زیر شاخه‌ی نام‌برده در نمودار شماره ۲ که حاصل بررسی و سنجش مؤلفه‌های رضایتمندی و سلامت محیط از پارک‌ها می‌باشند را می‌توان به عنوان یک الگوی اصلی برای سنجش مؤلفه‌های رضایتمندی از پارک‌های سلامت‌محور در نظر گرفت.

منابع و مآخذ

- آقای، پرویز؛ رضویان، محمد تقی؛ سعدی‌راد، مجید و خرابی، مصطفی. (۱۳۹۴). تحلیل مؤلفه‌های تأثیرگذار بر رضایتمندی از مقاصد گردشگری (مورد پژوهی: گردشگران شهرستان قروه). فصلنامه فضای گردشگری، ۴(۱۴)، ۹۷-۱۱۳.
- احمدزاده سرخکلاهی، معصومه. (۱۳۹۵). ارتقای کیفیت محیطی با تاکید بر افزایش رضایتمندی (نمونه موردی: طراحی مجموعه فرهنگی-رفاهی در حاشیه رودخانه تالار سوادکوه) (پایان‌نامه منتشر شده کارشناسی ارشد مهندسی معماری). استاد راهنما: معصومه هدایتی مرزبالی. دانشکده معماری، موسسه آموزش عالی غیر دولتی غیر انتفاعی طبری بابل، ایران.
- اصل‌فلاح، پریچهر. (۱۳۹۵). طراحی باغ سلامتی با هدف بهبود کیفیت شفابخشی در فضای درمانی (طراحی منظر بیمارستان شهید رجایی تهران) (پایان‌نامه منتشر شده کارشناسی ارشد معماری منظر). استاد راهنما: محمد مهدی سنماری. دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی تهران، ایران.
- بافنده ایماندوست، صادق؛ لشگری، محمد و مقتدایی، فاطمه. (۱۳۹۴). ارزش‌گذاری اقتصادی خدمات تفریحی شهری (مطالعات موردی: برآورد ارزش تفریحی پارک ملت مشهد مقدس). فصلنامه علمی- پژوهشی اقتصاد و مدیریت شهری، ۳(۱۰)، ۲۱-۳۵.
- بحرینی، حسین و خسروی، حسین. (۱۳۸۹). معیارهای کالبدی- فضایی مؤثر بر میزان پیاده‌روی، سلامت و آمادگی جسمانی (نمونه‌ی موردی: شهر جدید هشتگرد). نشریه هنرهای زیبا، معماری و شهرسازی، ۲(۳۴)، ۵-۱۶.

- پاسبان حضرت، غلامرضا. (۱۳۹۱). طراحی پردیس شهری (جلد دوم: باغ‌های همپیوند). انتشارات ریزموج سیستم. چاپ اول.
- حکیمیان، پانته‌آ. (۱۳۹۴). فضاهای شهری سلامت‌محور: ویژگی‌های کالبدی تأثیرگذار بر چاقی افراد. نشریه آرمانشهر، ۸ (۱۵)، ۸۷-۱۰۷.
- دودوزانی، یاسمن؛ اعتصام، ایرج و تقی‌زاده، محمد. (۱۳۹۴). مقایسه رضایتمندی شهروندان میدین نقش‌جهان. بهارستان. دل‌کامپو و ناوونا از طراحی میدین اجتماع‌پذیری شهری. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، دوره ۲۱، ۱۰۳-۱۲۰.
- رخشانی‌نسب، حمیدرضا و رشیدیان، مریم. (۱۳۹۶). تحلیلی بر جایگاه مبلمان ورزشی در افزایش سرزندگی فضاهای شهری (مطالعه‌ی موردی: شهر نورآباد ممسنی). نشریه جغرافیا و توسعه، ۱۵ (۴۶)، ۱۱۶-۱۰۱.
- زالی، نادر و اشرفی، سمیه. (۱۳۹۲). بررسی اثر جهانی‌شدن بر توسعه‌ی شهری. فصلنامه مطالعات راهبردی و سیاستگذاری عمومی، ۴ (۱۱)، ۱-۱۶.
- رزاقیان، فرزانه؛ رهنما، محمد رحیم؛ توانگر، معصومه و آقاجانی، حسین. (۱۳۹۱). تحلیل اکولوژیکی پارک‌های شهری (مطالعه موردی: مشهد). مجله محیط‌شناسی، ۳۸ (۴)، ۱۶۸-۱۵۵.
- زیاری، کرامت‌الله؛ اشنویی، امیر و روستا، مجتبی. (۱۳۹۵). عوامل مؤثر در احساس آرامش در فضاهای سبز تفریحی در شهر کاشان. فصلنامه علمی- پژوهشی فضای جغرافیایی، ۱۶ (۵۴)، ۱۵۳-۱۳۵.
- سلطانی، سحر و شاهنوشی، ناصر. (۱۳۹۱). اولویت‌بندی جاذبه‌های گردشگری عمده‌ی شهرستان مشهد از منظر گردشگران داخلی. دو فصلنامه مطالعات گردشگری، ۱ (۱)، ۱۷-۵.
- صابری‌فر، رستم. (۱۳۹۶). بررسی رضایتمندی از کیفیت خدمات ارائه شده در شهرهای مقصد گردشگری از دیدگاه گردشگران داخلی (مورد مطالعه: شهر مشهد). فصلنامه فضای گردشگری، ۸ (۳۰)، ۱۳۸-۱۲۵.
- صالحی‌فر، محمد؛ خاکپور؛ براتعلی؛ رفیعی؛ هادی و توانگر، معصومه. (۱۳۸۹). تحلیلی بر ابعاد اجتماعی فضاهای سبز شهری با تأکید بر دیدگاه شهروندان (مطالعه موردی: کلانشهر مشهد). مجله علمی- پژوهشی فضای جغرافیایی، ۱۰ (۲۹)، ۹۳-۵۱.
- فیروزآبادی، امیر و ایمانی جاجرمی، حسین. (۱۳۹۱). وضعیت رضایت روستاییان و عوامل مرتبط با آن از عملکرد دهیاری (مطالعه موردی: روستاهای استان قزوین). مجله پژوهش‌های روستایی، شماره ۱، ۶۹-۹۱.
- کریمی، مهسا و پورناصری، شهناز. (۱۳۹۲). اهمیت و نقش فضاهای تفریحی و فراغتی در راستای ارتقای سلامت روان سالمندان مقیم خانه سالمندان (نمونه موردی: اردبیل). همایش ملی معماری و شهرسازی انسان‌گرا (دانشگاه

آزاد اسلامی قزوین). دوره ۱. https://www.civilica.com/Paper-NCAU01-NCAU01_143.html

- مجنونیان، هنریک. (۱۳۷۴). مباحثی پیرامون پارک‌ها، فضای سبز و تفرجگاه‌ها. انتشارات شرکت پیام‌رسا. چاپ اول.
- محمدی، جمال؛ پورقیومی، حسین و زارعی، یاسر. (۱۳۹۱). تحلیل مکانی- فضایی پارک‌های شهری شهر نورآباد با استفاده از GIS. فصلنامه جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، شماره ۴۷، ۱۷۷-۱۹۲.
- مردمی، کریم؛ میر هاشمی، صدیقه و حسن پور، کسری. (۱۳۹۳). باغ ایرانی- باغ شفا بخش (شفابخشی طبیعت در نگاه اسلامی و محیط‌های درمانی). فصلنامه‌های پژوهش اسلامی، ۲(۵)، ۵۰-۶۶.
- مفیدی نژاد، نغمه. (۱۳۹۴). مکان‌های مردمی: راهنمای طراحی فضاهای باز عمومی. انتشارات کتابکده کسری. چاپ اول.
- ملک، نیلوفر. (۱۳۷۷). مرکز تفریحی- سیاحتی وکیل‌آباد مشهد، «ایران سرزمین من» (پایان‌نامه منتشر شده کارشناسی ارشد معماری). استادان راهنما: اکبر زرگر و هادی ندیمی. دانشکده هنر و معماری، دانشگاه شهید بهشتی تهران، ایران.
- مینائی، فهیمه؛ حسینی، معصومه و فریدنیا، مهران. (۱۳۹۳). بررسی رضایتمندی گردشگران از پارک‌های شهری (نمونه مورد مطالعه: پارک ملت شهر مشهد). همایش بین‌المللی علمی- راهبردی توسعه گردشگری جمهوری اسلامی ایران. ۱۷۱۹-۱۷۳۰.
- میرلو، مریم. (۱۳۸۹). شناسایی و تحلیل عوامل کالبدی-کارکردی موثر بر افزایش حضور زنان در فضاهای فراغتی (مجموعه گاوزنگ زنجان) (پایان‌نامه منتشر شده کارشناسی ارشد معماری). استاد راهنما: اسماعیل شیعه. دانشکده هنر و معماری، دانشگاه هنر اصفهان، ایران.
- نبی‌زاده، محمد مهدی؛ جهانگیر، صبا و ابراهیم‌زاده، فاطمه. (۱۳۹۶). بررسی میزان انطباق‌پذیری پارک‌های شهر تهران با رویکرد شفابخشی باغ‌ها. فصلنامه علمی تخصصی معماری سبز، ۳(۹)، ۱۶۶-۱۵۴.
- نیکویی، روح‌الله. (۱۳۹۶). طراحی مجموعه تفریحی-اقامتی با رویکرد توسعه صنعت گردشگری در شهر زرنند کرمان (پایان‌نامه منتشر شده کارشناسی ارشد معماری). استاد راهنما: محمود فیض‌آبادی. دانشکده هنر و معماری، دانشگاه فردوسی مشهد، ایران.
- Appleyard, D. (1976). Notes on Urban Perception and Knowledge. Departments of Landscape Architecture and City and Planning.
- Bentley, I. Alcock, A. Murrain, P. McGlynn, S & Smith, G. (1985). Responsive Environment: A Manual for Designers, London: Architectural Press.
- Brono, Ff. (1995). Explanatory Dictionary in Phycology. Tarhe No, Theran, 231 p.

- Chi, G. (2005). A study of developing destination loyalty, Doctoral Dissertation, Oklahoma State University.
- Dominici, G. & Guzzo, R. (2010). Customer satisfaction in the Hotel industry: A case study of sicily. *International Journal of Marketing Studies*, 2(2), 3-12.
- EUROPARC FEDERATION. (2018). EUROPARC Toolkit: Health & Well-being benefits from Parks & Protected Areas. www.europarc.org.
- Huang, T. (2019). Urban Parks: Satisfaction Evaluation Model of City Infrastructure Service. *Management Review*, Vol. 38, 109-125.
- Jacobs, A. (1961). *The Death and Life of Great American Cities: The Failure of Nodern Town Planning*. London, Pregrine Books
- Jensen, Ø, Li, Y & Uysal, M. (2017). Visitors' satisfaction at managed tourist attractions in Northern Norway: Do on-site factors matter?. *ELSEVIER , Tourism Management* 63, 277- 286.
- Lang, J. (2005). *Urban Design: A Typology of Procedures and Products*, Oxford: Architectural Press.
- Lynch, K. (1981). *A Theory of Good City Form*, Cambridge, MIT Press.
- Maller, S, Townsend, M, St Leger, L & Henderson- Wilson, C. (2009). Healthy parks healthy people: The health benefits of contact with nature in a park context. *ResearchGate, Parks Stewardship Forum*, 26(2), 51-83.
- Naderi, J & Raman, B. (2005). Capturing impressions of pedestrian landscapes used for healing purposes with decision tree learning. *Journal of landscape and urban planning*, 73: 155- 166
- Navarro-Ruiz, S & Mc Kercher, B. (2020). The usability of visitor attractions: state-of-the-art. *Tourism Review*, Vol, ahead-of-print No, ahead-of-print, <https://doi.org/10.1108/TR-02-2019-0057>.
- Ozen Turan, S, Pulatkan, M, BeBeyazli, D & Sezen Ozen, B. (2015). User Evaluation of the Urban Park Design Implementation with Participatory Approach Process. *ELSEVIER, Procedia - Social and Behavioral Sciences* 216, 306-315.
- Rebmann, A, Cleary, A & Braubach, M. (2017). a review of urban green space intervention case studies. *REGIONAL OFFICE For Organization Europe (A review of impacts and effectiveness)*, <http://www.euro.who.int/pubrequest>.
- Reynolds, K. & Wolch, J. & Byrne, J. & Chou, Feng, G. & Weaver, S. & Jerrett, M. (2007) Trail Characteristics as Correlates of Urban Trail Use. *American Journal of Health Promotion*, Vol.21, No.4, pp.335-345.
- Sirakaya, E. & Choi Chris, H. (2006). *Social Indicators Research Series*. ResearchGate. *Tourism Management*, 27(6):1274-1289.
- Sivalioğlu, P & Berköz, L. (2012). USER SATISFACTION IN NATIONAL PARKS. *ResearchGate, Academic Research International*, 2(3), 537-548.
- Song, H. (2010). The Hong Kong tourist satisfaction index. *Annals of Tourism Research* 2011.

- Southworth, M. (1989). Theory Practice of Contemporary Urban Design. *Town Planning Review*, 6(4): 369-402.
- Tonge, J, A. Moore, S & Taplin, R. (2011). Visitor satisfaction analysis as a tool for park managers: a review and case study. *ResearchGate, Annals of Leisure Research*, 14(4), 289- 303.
- Townsend, M, Henderson-Wilson, C, Warner, E & Weiss, L (2015). Healthy Parks Healthy People: the state of the evidence 2015. School of Health and Social Development, Deakin University, 4- 6.
- Xia, W. Jie, Z. Chaolin, G. & Feng, Z. (2009). Examining antecedents and consequences of tourist satisfaction: A structural modeling approach. *TSINGHUA SCIENCE AND TECHNOLOGY*, 14(3), 397-404

پی نوشتها:

Navarro-Ruizⁱ
 Mc Kercherⁱⁱ
 Huangⁱⁱⁱ
 Zhou^{iv}
 Liu^v
 Tang^{vi}
 Ozen Turan^{vii}
 Pulatkan^{viii}
 BeBeyazli^{ix}
 Sezen Ozen^x
 Sıvalıoğlu^{xi}
 Berköz^{xii}
 Song^{xiii}
 Rebmann^{xiv}
 Cleary^{xv}
 Braubach^{xvi}
 Maller^{xvii}
 Townsend^{xviii}
 Leger^{xix}
 Wilson^{xx}